

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Työryhmän raportti onnistuu Suomen musiikkineuvoston (Finnish Music Council Association ry) mielestä pääsääntöisesti hyvin kulttuurialan tilanteen sanoittamisessa. Raportti sisältää lukuisia tärkeitä ja konkreettisia toimenpide-esityksiä, ja se on esityksissään ja tavoitteissaan mielestämme realistinen. Suomen musiikkineuvosto kiittää raporttia Kansainvälisen musiikkineuvoston (IMC) määrittelemien musiikkioikeuksien toteutumista edistävästä painotuksista, kuten kulttuurin yhdenvertaisen saatavuuden turvaamisesta ja freelancereiden nykyisellään eriarvoiseen asemaan puuttumisesta. Kulttuuriharrastukset jäävät kuitenkin raportissa sivurooliin: Harrastaminen ei ole ylimääräinen osa ihmisen elämää vaan olennainen osa hyvinvointia. Harrastusyhteisöt ovat myös merkittäviä kulttuurialan työllistäjiä ja oppimisympäristöjä. Lisäksi yleisen kustannustason kehitys olisi hyvä huomioida raportissa paremmin, sillä kulujen nopealla kasvulla on suuri vaikutus kulttuurialan toimintaedellytyksiin.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

1. Parannetaan ja monipuolistetaan taiteellisen työn tukea ja työn arvostusta.

Tämä on keskeinen edellytys kulttuurialan toimintaedellytysten parantamiseksi, ja on hienoa, että tässä näkyy konkreettisia toimenpiteitä arvostuksen parantamiseksi. Niin taiteilija-apurahojen kuin -eläkkeiden merkittävä lisäys on tärkeää, samoin suhtaudumme positiivisesti raportissa esitetyn kaltaiseen taiteilijapalkkakokeiluun. Taiteilija-apurahojen tason korottaminen kohti mediaanituloa parantaisi taiteilijoiden toimeentuloa sekä heijastuisi työhyvinvointiin ja taiteen laatuun, kun tarve täydentää toimeentuloa muulla työllä apurahakauden aikana vähenisi. Reilun taiteen periaatteiden tulee olla julkishallinnossa itsestäänselvyys.

2. Lisätään kulttuurialan rahoitusta valtion talousarviossa ja valtion ja kuntien rahoituksen yhteisvaikutusta sekä kehitetään kannustimia yksityisen rahoituksen houkuttelemiseksi vahvistamaan kulttuurisektorin taloutta.

Taloudellisen tuen kasvattamisen ja saatavuuden parantamisen merkitystä kulttuurialalle ei voi aliarvioida. On tärkeää, että rahoitus on riittävää, kattavaa ja ennakoitavaa. Prosentti kulttuurille ja taiteelle on hyvä ja konkreettinen tavoite, joka on syytä saattaa käytäntöön pikimmiten. Pirstaloitunutta kulttuurirahoituksen kenttää on tärkeää tarkastella laajempina kokonaisuuksina.

3. Kunnat edistävät ja rahoittavat kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä osana sivistys-, hyvinvointi- ja elinkeinopolitiikkaansa.

Kuntien kulttuuripalvelut ovat keskeisiä kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden kannalta erityisesti muualla kuin suurimmissa kaupungeissa. Laaja yhteistyö kunnan kulttuuritoimijoiden kanssa on tässä avainasemassa, ja kunnilla on keskeinen rooli myös kulttuurialan harrastus- ja koulutuskentän toiminnassa.

4. Julkinen valta takaa freelancereiden sosiaaliset oikeudet, riittävän sosiaaliturvan ja työehdot.

Freelancereiden aseman parantaminen parantaa alan tyypillisten rakenteiden vuoksi suoraan taiteellisen työskentelyn edellytyksiä. Perustuslain takaama oikeus toimeentuloon ei nykyisellään toteudu yhdenvertaisesti freelancereiden kohdalla. Niin perus- ja ansioturvan kuin kollektiivisen neuvotteluoikeuden osalta itsensätyöllistäjät ovat työsuhteessa työskenteleviä heikommassa asemassa.

5. Hallitus antaa vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon.

Kulttuurialan toiminnan tarkastelu laajana kokonaisuutena on em. esitysten toimeenpanemiseksi hyvin tärkeää. Erityisen tärkeää on nyt huomioida koronapandemiasta saadut kokemukset riskien ennakoimiseksi paremmin tulevaisuudessa: kulttuurialaan vaikuttavat hallinnolliset rajat ja sektoreiden väliset riippuvuudet on huomioitava sekä päätöksenteossa että kulttuurikentän omassa toiminnassa.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Toimenpide-esitykset tulee pyrkiä kirjaamaan suoraan konkreettisina toimenpiteinä hallitusohjelmaan. Tämä vaatii myös alan toimijoilta ja edunvalvontajärjestöiltä selkeämpää yhteistä ääntä kulttuurialan tarpeiden vahvemmaksi viestimiseksi. Alan toimijoille tulee varata säännöllisesti tilaisuuksia päättäjien tapaamiseen esimerkiksi raportissa mainittavan uuden toimielimen kautta. Kulttuurialan toimintaa tulee tarkastella laajasti esimerkiksi eri ministeriöiden kesken, jotta alaa koskeva päätöksenteko ei pääse siiloutumaan.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Pidämme positiivisena, että kulttuuri nähdään elimellisenä osana yhteiskuntaa. Tämä on hyvä lähtökohta rakenteiden kehittämiseksi. Poikkihallinnollinen näkemys edistää kulttuurin ymmärrystä

ja parantaa sen toimintaedellytyksiä, kunhan pidetään huoli siitä, että hyvät ajatukset ja aloitteet vastuutetaan selkeästi toteutettaviksi.

Kulttuuripoliittisen selonteon yhteydessä tulee tarkastella kulttuurialan ekosysteemiä mahdollisimman kattavasti. Erityisen tärkeää laaja päätöksentekopohja on harrastustoiminnan kannalta, sillä siinä yhdistyy useita eri painopisteitä ja ministeriöiden vastuualueita (koulutus, taide, työllisyys, hyvinvointi, yhdenvertaisuus ja osallisuus jne.). Uuden neuvottelevan toimielimen perustamisen lisäksi kannustamme kehittämään valtionrahoituksen muotoja tukemaan kulttuuritoimintaa mahdollisimman monimuotoisesti hallinnonalarajojen estämättä.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kannatamme varauksetta kulttuurin osuuden nostoa vähintään yhteen prosenttiin valtion talousarviosta. On myös hyvä, että alan rahoitusta tarkastellaan kokonaisuutena myös kunnat, säätiöt ja markkinat huomioiden. Yksityinen rahoitus ei kuitenkaan saa olla edellytyksenä julkisen tuen saamiseen, sillä tämä kapeuttaisi kulloinkin tuen piiriin mahtuvan toiminnan luonnetta. Julkisten ja yksityisten toimijoiden mahdollisuus kohdentaa rahoitusta toisistaan riippumatta on syytä säilyttää kulttuurisen monimuotoisuuden takaamiseksi. Myös verovähennysoikeuden laajentamista pidämme hyvänä suuntana.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

On hyvä, että raportissa huomioidaan rikas ruohonjuuritaso ja perusrahoitus menestystarinoiden tukijana. Ruohonjuuritasolla itsessään on myös tärkeä rooli maamme kulttuurikentällä, ja tätä voidaan tukea esimerkiksi panostamalla merkittävämmiin aikuisten harrastustoimintaan ja taiteen perusopetukseen. Toimintaa voidaan suoran rahoituksen lisäksi tukea myös sopivia tiloja tarjoamalla, ylläpitämällä ja kunnostamalla.

Digitaalisten sisältöjen ja tekijöiden niistä saamien korvausten nostaminen esiin on tärkeää. Reiluja pelisääntöjä ja tekijän mahdollisuutta tulla toimeen työllään on syytä edistää ennen kaikkea EU:n laajuisiin yhteisiin toimintatapoihin pyrkien kansallisen tason erillISRatkaisujen sijaan.

Raportissa nostetaan esiin kulttuurialan pienet yritykset ja yrittäjyys. Kuitenkin suuri osa kulttuurialan toimijoista on yhdistysmuotoisia, jotka ovat vielä pieniä yrityksiäkin kauempana tyypillisistä elinkeinopolitiikan tuki- ja rahoitusmuodoista. Tämä moninaisuus korostaa entisestään alan luonteen, ansaintalogiikan ja markkinoiden tuntemuksen tärkeyttä päättäjätasolla.

On huomattava, että kulttuuriala ei aina solahda parhaalla mahdollisella tavalla tuottaja-kuluttaja-malliin. Esimerkiksi kulttuuriharrastuksissa yksittäinen osallistuja voi olla yhtä aikaa sekä tuottaja että kuluttaja näkökulmasta riippuen. Ajatus vahvistaa kulttuurialan koulutuksen saaneiden

valmiutta hyödyntää osaamistaan myös muilla aloilla on kannatettava, kunhan kulttuurin ammattilaiset voivat työllistyä myös omalla alallaan. Totuttujen rakenteiden ylittämistä ei voida edellyttää kaikilta yksilöiltä, ja kulttuurin terve kehitys edellyttää mahdollisuutta sen kehittämiseen myös sen sisäsyntyisistä lähtökohdista.

Taloudellinen tuki sellaisille toimijoille, jotka eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä, on tärkeää turvata riittävässä ja ennakoitavassa laajuudessa. Valtion tukea elinikäiseen kulttuuritoimintaan tulisi kohdentaa taiteen perusopetuksen ja hoivapalvelujen ohella myös aikuisten harrastustoimintaan. Erityisesti musiikki- ja teatterialalla on tavoitteellista aikuisten harrastustoimintaa, jonka tulokset ovat taiteellisesti merkittäviä. Tällä on hyvinvointivaikutuksen lisäksi merkitys kulttuurin sisällölliselle kehitykselle vuoropuhelussa ammattimaisen toiminnan kanssa.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kaikki luvussa esitetyt toimenpiteet ovat kokonaisuudessaan ensiarvoisen tärkeitä ja kannatettavia.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus ovat yksi Suomen musiikkineuvoston toiminnan tärkeimmistä painopisteistä. On hyvä, että taiteen ja kulttuurin opetuksen tärkeys kouluissa ja varhaiskasvatuksessa on nostettu raportissa esiin. Peruskoulun tuntikehyksessä tulee varmistaa taide- ja taitoaineiden sekä kirjallisuuden riittävä osuus.

Raportissa jää kuitenkin vaille riittävää huomiota aikuisten aktiivinen toimijuus kulttuurin harrastajina, ei vain kuluttajina tai ammattilaisina. Tällaisten aktiivisen tekemisen kokemusten ja mahdollisuuksien tulee olla saatavilla ja saavutettavissa koko eliniän asuinpaikasta riippumatta.

Laadukas harrastustoiminta rikastuttaa myös merkittävästi taiteen kenttää. Tätä toimintaa olisi tärkeää tukea jatkossa enemmän valtionarvoisesti. Ketterät vapaat toimijat voivat lisäksi toimia riittäväällä rahoituksella linkkinä harrastajien ja ammattilaisten yhteisissä produktioissa. Kulttuuriharrastustoiminta voitaisiin myös nähdä jatkossa aiempaa laajemmin freelancereiden työllistäjänä, jolloin tätä toimintaa tukemalla vaikutettaisiin myös freelancereiden työllistymiseen.

Suhtaudumme mielenkiinnolla kulttuuriosallistumisen tasa-arvorahaan. Kulttuurihyvinvointiin liittyvän yhteistyön tukeminen on hyvä aloite, mutta kulttuurilla tulee aina olla myös itseisarvoinen asema ilman, että sen olemassaolon oikeutukseksi tarvitaan hyvinvointivaikutuksia.

Harrastamisen Suomen mallilla on arvokkaat tavoitteet. Mallia kehitettäessä tulee huolehtia hakevasta ja tukevasta toiminnasta sekä riittävän monenlaisten toiminnan järjestäjien pääsystä

mallin piiriin, jotta tavoitetaan muutkin kuin valmiiksi yhteiskunnan tukemaan harrastustoimintaan osallistuvat lapset ja nuoret eikä hukata harrastuskentän osaamispotentialiaa.

Tarnanen Niilo
Finnish Music Council Association ry

Herranen Aino
Finnish Music Council Association ry - Suomen musiikkineuvosto,
puheenjohtaja Niilo Tarnanen ja pääsihteeri Aino Herranen